

ΚΟΙΝΩΝΙΑ

«Πιστὸς ὁ Θεὸς δι' οὗ ἐκλήθητε εἰς κοινωνίαν τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ Κυρίου ἡμῶν»

ΔΕΛΤΙΟ ΤΗΣ «ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΟΥ ΕΝΩΣΕΩΣ ΘΕΟΛΟΓΩΝ»
ΕΤΟΣ ΝΗ' • ΙΟΥΛΙΟΣ - ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ 2014 • ΤΕΥΧΟΣ 3

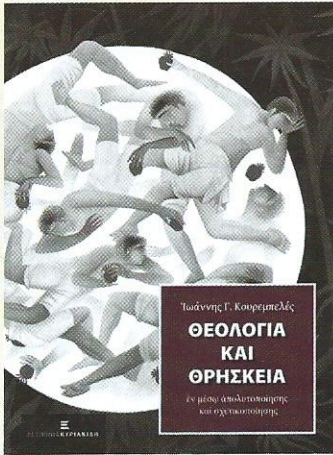


Μελετήματα Ὁρθόδοξης Χριστιανικῆς Ἀγωγῆς

ΑΘΗΝΑ 2014

ΒΙΒΛΙΟΚΡΙΣΙΕΣ – ΒΙΒΛΙΟΠΑΡΟΥΣΙΑΣΕΙΣ

Ι.Γ. Κουρεμπελές, Θεολογία και θρησκεία ἐν μέσω ἀπολυτοποίησης καὶ σχετικοποίησης. Τό ἐρώτημα τῆς ἀποκλειστικότητας τοῦ χριστιανικοῦ μονοθεϊσμοῦ ἐνώπιον τῆς σχετικοποίησης τῶν πάντων, (Θεσσαλονίκη: Δέσποινα Κυριακίδη 2014), σσ. 358.



«Ἡ θεολογία, ἐξάλλου, καὶ οἱ θεολόγοι πού θεωροῦν ὅτι ἔχουν ἀνακαλύψει κάτι σπουδαῖο μετὰ τὴν ἐνσάρκωση τοῦ Θεοῦ δείχνουν, μᾶλλον ἀγειτεύοντας, ὅτι δέν τοὺς ἐνδιαφέρει αὐτό τό πρό αἰώνων ἀειπάρθενο καὶ πανανθρώπινο θεραπευτικό γεγονός τῆς θεανθρωπιάς πού συνεπαίρνει τὴν ἀνθρωπότητα εἰς τοὺς αἰώνας τῶν αἰώνων εὐχαριστιακά» (29)¹. Ἡ πρόταση αὐτὴ προέρχεται ἀπὸ τὸν πρόλογο τοῦ τελευταίου πονήματος τοῦ Ι. Κουρεμπελέ (στὸ ἔξῃς Ι.Κ.) καὶ εἶναι σὲ θέση νὰ ἀποτελέσει τὸν βασικὸ ἄξονα πάνω στὸν ὁποῖο ἐκθέτει τὴ σκέψη του στὸ συγκεκριμένον βιβλίον. Συγκεκριμένα ὁ Ι.Κ. δια-

βλέπει τὸ κενὸ πού ὑπάρχει κυρίως στὴ δυτικὴ θεολογία στὴν ἐποχὴ τῆς πολυπολιτισμικότητας καὶ τῆς πολυθρησκευτικότητας σχετικὰ μὲ τὴν ἀποτελεσματικότητα τῆς διαλογικῆς δυναμικῆς τοῦ μονοθεϊσμοῦ μὲ τὶς ἄλλες θρησκείες καὶ καταθέτει τὴ δική του χριστολογικὴ πρόταση. Εἰδικότερα, ὁ Ι.Κ. προτάσσει τὸν ὁμοούσιο καὶ ἐνυπόστατο στὴν ὅλη ἀνθρωπότητα Θεὸ Λόγο, ὡς τὸν ὄντως διαλογικὸ τόπο, γιὰ μίαν γόνιμη συνάντηση τοῦ χριστιανικοῦ μονοθεϊσμοῦ μὲ τὶς ἄλλες θρησκείες καὶ ἐπιχειρεῖ νὰ ἀπαντήσῃ σὲ μίαν σειρὰ ἐρωτημάτων πού θέτει ὁ ἴδιος στὴν εἰσαγωγὴ τοῦ βιβλίου (66-68).

Στὸ πρῶτο μέρος τοῦ βιβλίου ὁ Ι.Κ. ἐρευνᾷ τὶς προϋποθέσεις τοῦ χριστιανικοῦ μονοθεϊσμοῦ καὶ τῆς ἀδυναμίας κατανόησής του ἀπὸ δυτικούς θεολόγους, ὅταν οἱ τελευταῖοι διαχωρίζουν ἢ ἀκόμα καὶ συγχέουν τὴ χρι-

1 Οἱ ἀριθμοὶ στὶς παρενθέσεις παραπέμπουν στὶς σελίδες τοῦ παρουσιαζόμενου βιβλίου. Ἐπίσης τοποθετῶ σὲ πλάγια γραφὴ ἐκείνους τοὺς ὅρους πού δανείζομαι ἀπὸ τὸν συγγραφέα καὶ ἔχουν κατὰ τὴ γνώμη μου καίρια σημασία γιὰ τὴν κατανόηση τῆς σκέψης του.

στολογία μέ τήν τριαδολογία. Συγκεκριμένα, ό J. Moltmann στήν προσπάθειά του νά προκρίνει μία πλουραλιστική έρμηνεία τοῦ χριστιανικοῦ μονοθεϊσμοῦ ἀφαιρεῖ ἀπό τή τριαδολογία τὸ ἐνυπόστατο θεανδρικό ὑποκείμενο, ποῦ εἶναι ὁ φορέας τῆς ἀποκάλυψης τοῦ τριαδικοῦ μυστηρίου στήν οἰκονομία καί ἐκπίπτει σέ ἕναν ἄνευρο τριαδικό μονοθεϊσμό (87 κ.έ.). Παράλληλα, ὁ I.K. ἀσκεῖ κριτική καί στὸν νεστοριανίζοντα «Λογοκεντρισμό» τοῦ H. Volgrimer, ἀφοῦ καί αὐτὸς ἀδυνατεῖ νά ταυτίσει τὸν Χριστὸ μέ τὸν προϋπάρχοντα Λόγο καί σχετικοποιεῖ, δυστυχῶς, τὸ χριστολογικὸ μυστήριο προκειμένου νά ὑπερκεράσει τὴ στατικότητα ἐνὸς ὁμοούσιου μέ τὴν ἀνθρωπότητα ἐνθεοῦ ὑποκειμένου. Κατὰ αὐτὸν τὸν τρόπο λοιπόν, ὁ I.K. διακρίνει μέ συγκεκριμένα παραδείγματα τὰ ἀδιέξοδα τοῦ χριστιανικοῦ μονοθεϊσμοῦ στὴ δυτικὴ θεολογία καί καταθέτει τὴ δική του ματιὰ στὰ πράγματα, ὀρμώμενος ἀπὸ τὶς διαχρονικὲς ἀρχὲς τῆς ὀρθόδοξης θεολογίας.

Τὸ θεανθρώπινο παράδοξο ὡς τὸ κατεξοχὴν πανανθρώπινο καί ὠφέλιμο καθ' ὅλα μυστήριο τίθεται ἀπὸ τὸν I.K. ὡς διαλογικὴ πρόταση στὴ σύγχρονη ἐποχή. Ὁ ἀναγνώστης θὰ συναντήσει πολλοὺς ὅρους στὸ παρὸν πόνημα τοῦ συγγραφέα, οἱ ὁποῖοι καί φανερῶνουν τὴ λεξιπλαστικὴ δεινότητα τοῦ συγγραφέα ἀλλὰ καί τὴν ἰκανότητά του νά διαλέγεται μέ τὸν σύγχρονο θεολογικὸ προβληματισμὸ δημιουργώντας νέα ὀρολογία.

Πράγματι, ὁ ὅρος ἐνοτριαδικότητα (ἢ τριαδοενότητα) ἀνταποκρίνεται μέ τὸν καλύτερο τρόπο τόσο στὴ διασφάλιση τῆς ὀριακῆς κατανόησης τοῦ τριαδικοῦ μυστηρίου ἀπὸ τὴν ἀνθρώπινη σκέψη ὅσο καί στήν ἐπανερμηνεία τῆς ἐννοίας τῆς θεότητας, ὅπως αὐτὴ γίνεται ἀντιληπτὴ στὸ χῶρο τῆς ὀρθόδοξης παράδοσης, ἐνῶ εἶναι ταυτόχρονα διαφοροτικὴ ἀπὸ τὴ στατικὴ καί ἀπόλυτη ἐννοία τοῦ μονοθεϊσμοῦ. Κατὰ αὐτὸν τὸν τρόπο, ἡ μοναδοτριαδικότητα, ὡς ἄλλος ἕνας ὅρος, ἐκφράζει πετυχημένα ἕνα περιχωρητικὸ Θεὸ στήν ἐνδοτριαδικὴ τοῦ ὕπαρξιν, ὁ ὁποῖος συγκαταβαίνει παράλληλα ἐθελότρεπτα μέσα ἀπὸ τὸ θεανθρώπινο μυστήριο στὸν χῶρο τῆς ἐνεργουμένης οἰκονομίας, προκειμένου νά ἐνώσει τὰ ὄντως διεστῶτα κτιστοῦ καί ἀκτίστου, διαφυλάσσοντας παράλληλα τὴν ἀκεραιότητα τους (103-105).

Τὰ ἀποτελέσματα αὐτῆς τῆς χριστοσωματικῆς ἐνότητας δίνουν τὴν εὐκαιρία στὸν συγγραφέα νά ὀριοθετήσῃ ἐκ νέου τὶς ἐννοίες θεολογία καί θρησκεία ποῦ πραγματεύεται στὸ πόνημά του καί νά ἀναδείξῃ τὴ σημασία τους στὸν σύγχρονο θεολογικὸ προβληματισμὸ. Συγκεκριμένα, ἡ θεανθρώπινη πραγματικότητα ἀποκαλύπτει ἕναν ἐνφυσιωμένο στήν ἔμπροσθεν ἀνθρωπότητα Θεὸ ποῦ δὲν περιμένει ἀπὸ τὸν ἄνθρωπο νά τὸν ἀνακαλύψῃ, ἀλλὰ προτρέχει ὁ ἴδιος νά τὸν συναντήσῃ ὡς ἐνυπόστατος καί

άπτός. Ἡ ἔμφορτη ἐπιλογή ἐπομένως ἀπὸ τὸν ἀνθρώπου νὰ ἐμπλουτίσει τὴ θρησκεία μὲ θεολογία τοπολογεῖται στὸν ἴδιον τὸν Θεάνθρωπο, ποὺ γίνεται τώρα τὸ ἐνυπόστατο καὶ ὁμοούσιο κέντρο προκειμένου νὰ μπορέσουν νὰ συναντηθοῦν ὅλοι προσωπικὰ καὶ συνυπεύθυνα. Ὁ χώρος συνάντησης δὲν εἶναι ἄλλος ἀπὸ τὴν ἐκκλησία ὡς ἐνυπόστατο γεγονός, ὄντας δηλαδὴ αὐτὴ τὸ ἴδιο τὸ θεανθρώπινο σῶμα, ποὺ καταξιώνει τὴν Ἐλ-Λογι ἐνυποστασία τῶν ἀνθρώπων στὸ οἰκουμενικὸ αὐτὸ σῶμα, ἔτσι ὥστε συνυπόστατοι καὶ οἱ ἴδιοι νὰ μετέχουν τροπικὰ στὸν καθολικὸ τόπο συνάντησης Θεοῦ καὶ ἀνθρώπου (178 κ.ξ.).

Μὲ ὄχημα τὸν ἐκκλησιαστικὸν χώρον, ποὺ εἶναι τὸ κατεξοχὴν ἐργαστήριον τῆς ἀγιότητας, ὁ Ι.Κ. προτάσσει τὴ δική του ἀπάντηση ἀπέναντι στὸ ἐρώτημα τῆς διεκυστίνδας ἀνάμεσα στὴν ἀποκλειστικότητα καὶ τὸν σχετικισμὸ στὸ δευτέρου μέρος τοῦ βιβλίου. Ὅπως καὶ στὸ πρῶτο μέρος ἔτσι καὶ ἐδῶ ὁ Ι.Κ. ἀφορμᾶται ἀπὸ ἔμπρακτα παραδείγματα δυτικῶν θεολόγων ποὺ διερευνοῦν παρόμοια θέματα. Δυὸ σημαντικὰ κείμενα τῆς ρωμαιοκαθολικῆς ἐκκλησίας τίθενται ὑπὸ ἔρευνα ἀπὸ τὸν Ι.Κ. τὰ ὁποῖα καὶ κατὰ κάποιον τρόπο ἀντιπροσωπεύουν τὶς δυὸ παραπάνω ἔννοιες. Ἐτσι ἀπέναντι στὰ πορίσματα τῆς β' βατικανῆς συνόδου ποὺ ἄμβλυσε τὸ θέμα εὐρύθνης σωτηρίας ἀκόμα καὶ στὶς ἄλλες παραδόσεις, τὸ Dominus Jesus ἦταν μία συρρίκνωση τῆς ἀντίληψης τοῦ ἴδιου θέματος. Ὁ Ι.Κ. ἀντιλαμβάνεται ὅτι ὁ χριστιανισμὸς ὀφείλει νὰ ἀντιμετωπίσει τὶς προκλίσεις τῆς πολυπολιτισμικῆς+πολυθρησκευτικῆς ἐποχῆς καὶ προτείνει τὴ γνήσια πλουραλιστικότητα τοῦ θεανθρώπινου μυστηρίου ὡς ἐνυπόστατη ἐντροπία τοῦ ἀνθρώπου στὸ ἐν Χριστῷ γεγονός, ἀπέναντι τόσο στὴν ἐκλογικευμένη ἀντίληψη τῆς θρησκευτικότητας ποὺ ἀντιμάχεται τὴν καθολικότητα τῆς ἀλήθειας ὅσο καὶ τὴν ἀποκλειστικὴν ποσώσωση τῆς ἀλήθειας σὲ αὐστηρὸ στατικὸ πλαίσιο (213).

Ὁ Ι.Κ. δὲν μένει ὅμως σὲ ἓνα θεωρητικὸ μόνον περιγράμμα τῆς σκέψης του, ἀλλὰ ἀναζητᾷ καὶ τὴν ἔμπρακτη ἐφαρμογὴ τῶν ἀποτελεσμάτων τοῦ περιχωρητικοῦ ἐν Χριστῷ γεγονότος. Ἐτσι σὲ μιὰ ἐποχὴ ὅπου ἡ σχετικοποίησις τῆς θρησκευτικῆς ἀλήθειας δείχνει νὰ ἔχει τὴν πρωτοκαθεδρίαν στὸ κοινωνικὸ γίγνεσθαι, μιὰ ἄλλη τάσις γιὰ ἀποκλειστικότητα κάνει τὴν ἐμφάνισίν της. Ἡ ἐπιστημονικὴ θρησκευτικὴ ἀλήθεια ὡς γνήσιον προῖόν της ἐκκοσμίκευσις εἰσβάλλει ἀπειλητικὰ καὶ στὸν χώρον τῆς ἠθικῆς καὶ προτείνει νέες ἀνθρωπολογικὰς λύσεις ποὺ τείνουν νὰ τοποθετήσουν στὴν κορυφὴ τῆς ἀξιακῆς πυραμίδας τὴν ἱκανοποίησιν τῶν ἀνθρωπίνων ἀπαιτήσεων (237 κ.ξ.). Ἐτσι τὸ μέτρο, βάσει τοῦ ὁποῖου ὅλα τώρα ἀναμετρῶνται, εἶναι ἡ θεοποιημένη ἀνθρώπινη φύσις καὶ ὄχι ἡ γνωμικὴ ἄθλησις τοῦ ἀνθρώπου

στό καθολικό θεανθρώπινο σῶμα με σκοπὸ τὴν ἐξασφάλιση τῶν πανανθρώπινων ἀναγκῶν. Εἶναι ἀλήθεια, ὅπως καταθέτει τὴν ἄποψή του ὁ συγγραφέας, ὅτι ἡ θρησκευτικότητα καὶ γενικότερα τὸ ἱερὸ στοιχεῖο δὲν ἔχει ἐξαλειφθεῖ ἐντελῶς ἀπὸ τὴν ἐποχὴ μας. Ἀντίθετα στὶς μεταεκκοσμικευμένες κοινωνίες ἡ ἀναζήτηση τοῦ θείου ἐπιστρέφει δυναμικὰ καὶ δείχνει τὴ διάθεση νὰ ὀριοθετήσῃ καὶ πάλι τὰ πράγματα σὲ ὅλες τὶς ἐκφάνσεις τοῦ κοινωνικοῦ βίου. Ο Ι.Κ. ἐπιμένει ὅτι σὲ αὐτὴ τὴν προοπτικὴ ποὺ ἀναδύεται στὴν ἐποχὴ μας ἡ ἐνορθόδοξη πρόταση ἑνὸς συμπεριληπτικοῦ Θεοῦ εἶναι τὸ κατὰ πάντα ὠφελιμότερο καὶ πλουραλιστικότερο γεγονός ποὺ ἀφορᾷ ὅλη τὴν κλητὴ σὲ αὐτὸ ἀνθρωπότητα (277 κ.έ.).

Ἐν κατακλείδι θὰ ἤθελα νὰ ἐπισημάνω ὅτι τὸ βιβλίον κοσμεῖται ἀπὸ μία ἐξαιρετικὴ εἰκονογράφηση ἀπὸ τὸν χρωστήρα τοῦ ζωγράφου-ἁγιογράφου Φίκου. Τὸ θέμα παραπέμπει στὸν διαχρονικὸ ὀμηρικὸ μῦθο τῶν λωτοφάγων ποὺ περιγράφει τὸν ἐφηνσυχασμὸ ποὺ προσφέρουν οἱ ἐκάστοτε ἐνδοκοσμικοὶ παράδεισοι στὸ βαθμὸ ποὺ ὀχυρώνονται πίσω ἀπὸ μία ἐπίπλαστη αἴσθησι σωτηρίας. Τὸ πανανθρώπινο ὅμως γεγονός τῆς ἐν Χριστῷ σωτηρίας δὲν εἶναι ἀποκλειστικὸ οὔτε καὶ σχετικοποιεῖται ποσοτικὰ ἀνάμεσα σὲ ἄλλες σωτηριολογικὲς προτάσεις, ἀλλὰ εἶναι τὸ κατεξοχὴν συγκαταβατικὸ γεγονός ἑνὸς ὁμοούσιου μετὰ τὴν ἀνθρωπότητα Θεοῦ ποὺ καλεῖ σὲ ἀθλοδοκικὴ μετοχὴ καὶ ἀγιότητα.

Δημήτριος Ἀβδελαῆς, Ὑπ. Δρ. Θεολογίας - Κοινωνιολόγος

* * *

Ξανθὴ Α. Μπάτζιου, Ἡ διαπαιδαγώγησι τοῦ ὀρφανοῦ παιδιοῦ (Χριστιανοπαιδαγωγικὲς Μελέτες καὶ Ἔρευνες = Studies and Research on Christian Education • 35) Ἐπιμέλεια σειρᾶς Ἰωάννη Β. Κογκούλη. Θεσσαλονίκη 2012, σ. 200.

Ἡ ἐν λόγῳ μεταπτυχιακὴ μελέτη ὑποβλήθηκε στὸ Θεολογικὸ τμήμα τῆς Θεολογικῆς σχολῆς τοῦ ΑΠΘ γιὰ τὴν ἀπόκτησι διπλώματος εἰδίκευσις στὴν Παιδαγωγικὴ. Ἡ μοναδικὴ στὸ εἶδος τῆς αὐτῆς μελέτης διακρίνεται γιὰ τὴν πρωτοτυπία τοῦ θέματός της, τὴ μοναδικότητα στὴ σύγχρονη ἑλληνικὴ παιδαγωγικὴ βιβλιογραφία, ἀλλὰ καὶ γιὰ τὴν κοινωνικὴ της εὐαισθησία στὸ μεγάλο ζήτημα τῆς προστασίας τῶν παιδιῶν ποὺ βιώνουν γιὰ διάφορους λόγους τὴν «πατροστέρησι» ἢ τὴ «μυτροστέρησι». Στὸ πε-